

Gramàtica Històrica de l'Espanyol: Evolució i Problemes

Codi: 104616

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500248 Llengua i Literatura Espanyoles	OT	3	0
2500248 Llengua i Literatura Espanyoles	OT	4	0

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Carlos Eliseo Sánchez Lancis

Correu electrònic: Carlos.Sanchez@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

Atès que s'ha demostrat, mitjançant l'obtenció dels crèdits corresponents a les assignatures de formació bàsica i les obligatòries, haver adquirit les competències bàsiques, s'ha de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit.

Així mateix es considera que es coneix les normes generals de presentació d'un treball acadèmic. No obstant, es podrà aplicar les normes específiques que pugui indicar el professorat de l'assignatura, si així es creu necessari.

Objectius

"Gramàtica històrica de l'espanyol: evolució i problemes" s'integra en el conjunt de la matèria Variació i diacronia en la llengua espanyola i forma part dels 54 crèdits optatius que s'han de cursar en el tercer i el quart curs del Grau de Llengua i Literatura espanyoles.

Es tracta d'una de les assignatures ofertes dins de la menció de Llengua espanyola, reconeixement que es rep si es cursa com a mínim 30 dels 54 crèdits optatius entre les assignatures assignades específicament a aquesta menció.

És un curs d'aprofundiment en l'estudi històric de la llengua, tant des d'un punt de vista general (canvi morfològic) com particular (l'evolució concreta de l'espanyol).

L'objectiu fonamental de l'assignatura és que es coneguin els principals canvis morfològics que ha patit la llengua espanyola des dels seus orígens, amb la finalitat que es pugui arribar a entendre molt millor les peculiaritats de la morfologia de l'espanyol actual.

En acabar el curs s'ha de ser capaç de:

- Aplicar diferents metodologies en l'estudi de la gramàtica històrica de l'espanyol.
- Manejar els instruments i la terminologia propis de la lingüística històrica.

- c) Establir les diferents etapes històriques de la llengua espanyola a partir dels canvis morfosintàctics experimentats pel sistema.
- d) Identificar i descriure els diferents tipus de canvis morfosintàctics que s'han produït en espanyol i la seva repercussió en l'ús actual de la llengua.

Competències

Llengua i Literatura Espanyoles

- Aplicar les tècniques i els mètodes del comentari lingüístic tant des d'un punt de vista sincrònic com des d'un punt de vista diacrònic.
- Demostrar que es coneix la història i el desenvolupament de la llengua espanyola, i identificar els principals períodes de la seva evolució i les característiques lingüístiques fonamentals d'aquests períodes.
- Emmarcar tipològicament els principals fenòmens de la llengua espanyola i relacionar-los amb fenòmens similars d'altres llengües romàniques.
- Identificar el component de la gramàtica al qual pertanyen els fenòmens lingüístics bàsics de l'anàlisi de la llengua espanyola (fonètica, fonologia, morfologia, sintaxi, lèxic, semàntica i discurs).
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els coneixements de la història de la gramàtica a comentaris de textos lingüístics d'altres èpoques.
2. Aplicar els principis de la lingüística històrica aplicada a l'estudi de la gramàtica històrica de l'espanyol.
3. Descriure l'evolució morfològica de l'espanyol.
4. Fer presentacions orals utilitzant un vocabulari i un estil acadèmics adequats.
5. Identificar els trets lingüístics propis de l'espanyol medieval, clàssic i modern.
6. Presentar treballs en formats ajustats a les demandes i els estils personals, tant individuals com en grup petit.
7. Resoldre problemes de manera autònoma.
8. Sintetitzar els coneixements adquirits sobre l'origen i les transformacions experimentades pels diversos camps d'estudi de la disciplina.

Continguts

Tema 1. Introducció: el canvi gramatical

1.1. El canvi gramatical

1.1.1. Característiques del canvi gramatical

1.1.2. Tipus de canvis funcionals: gramaticalització, desgramaticalització i regramaticalització

1.1.3. Nivells del canvi gramatical

1.1.4. Condicions en què es desenvolupen els canvis gramaticals

1.2. Relacions entre el canvi gramatical i els altres tipus de canvi lingüístic

1.3. El canvi analògic

1.4. el reanàlisi

1.5. El préstec gramatical

Tema 2. El sistema nominal i adjectival

2.1. Evolució i pèrdua de les declinacions llatines.

2.1.1. Mecanismes que actuen en la pèrdua casual

2.1.2. Restes fonètics dels casos

- 2.2. El gènere: la desaparició del gènere neutre.
- 2.3. El nombre
- 2.4. L'adjectiu
- 2.4.1. El gènere i el nombre de l'adjectiu
- 2.4.2. La gradació de l'adjectiu
- 2.4.3. La col·locació de l'adjectiu

Tema 3. El sistema pronominal

- 3.1. Els pronoms personals: formes tòniques i formes àtones
- 3.2. Els pronoms possessius
- 3.3. Els pronoms demostratius i d'identitat
- 3.4. L'aparició de l'article en romanç
- 3.5. Els pronoms relatius i interrogatius
- 3.6. Els pronoms indefinits

Tema 4. El sistema verbal

- 4.1. La veu
- 4.2. Les conjugacions: reducció del número de conjugacions llatines
- 4.3. Les formes no personals: l'infinitiu, el gerundi i el participi
- 4.4. Desinències de persona i nombre
- 4.5. L'aspecte verbal
- 4.6. El mode verbal: el mode indicatiu, el mode subjuntiu i el mode imperatiu
- 4.7. El temps verbal: canvis generals en el sistema verbal
- 4.7.1. Evolució de les formes temporals del llatí al romanç
- 4.7.1.1. El present
- 4.7.1.2. L'imperfecte
- 4.7.1.3. Els perfectes: regulars i irregulars
- 4.7.1.4. El futur i el condicional

Metodologia

L'aprenentatge d'aquesta assignatura per part de l'alumnat es distribueix de la manera següent:

- Activitats dirigides (35%). Aquestes activitats es divideixen en classes magistrals i en pràctiques i seminaris dirigits pel professorat, en què es combinarà l'explicació teòrica amb la discussió de tot tipus de textos.
- Activitats supervisades (10%). Es tracta de tutories programades pel professorat, dedicades a la correcció i comentari de problemes en els diferents nivells d'anàlisi lingüística.
- Activitats autònomes (50%). Aquestes activitats inclouen tant el temps dedicat a l'estudi personal com a la possible preparació de ressenyes, treballs i comentaris analítics, així com a la preparació de presentacions orals.
- Activitats d'Avaluació (5%). L'avaluació de l'assignatura pot portar-se a terme mitjançant presentacions orals i proves escrites.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals i sessions de seminaris i pràctiques dirigits pel	52,5	2,1	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Tipus: Supervisades			
Tutories programades	15	0,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Tipus: Autònomes			
Treball autònom	75	3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Avaluació

S'avaluarà aquesta assignatura de manera continuada mitjançant l'elaboració de dues activitats (amb el lliurament i la presentació d'aquests exercicis a l'aula) i la realització de dues proves escrites parcials durant el quadrimestre.

L'avaluació es distribuirà de la següent manera:

- Presentació d'activitats: 50%
- Proves escrites parcials: 50%

L'avaluació de l'assignatura s'efectuarà, per tant, a partir de la realització de quatre activitats / proves en què es valoraran els següents aspectes:

- L'assimilació de continguts teòrics;
- l'aplicació pràctica dels continguts; i
- l'adequació als requisits de l'activitat en qüestió.

Les quatre activitats / proves a realitzar són les següents:

- Dues activitats, que hauran de lliurar-se, en què s'haurà de realitzar un comentari morfològic de textos medievals i clàssics de l'espanyol. Aquestes activitats constitueixen el 50% (25% + 25%) de la nota final de l'assignatura.
- Dues proves teòriques parcials a l'aula sobre el temari i les lectures obligatòries. Aquestes dues proves constitueixen el 50% (25% + 25%) de la nota final de l'assignatura.

Per superar l'assignatura, s'hauran de realitzar totes les activitats i lliurar-les en el termini fixat. La nota mínima que es requereix per aprovar cadascuna de les proves i considerar-la en la mitjana haurà de ser igual o superior a 4 punts. No obstant això, la suma dels resultats de les diferents proves / activitats amb el seu corresponent percentatge haurà de ser igual o superior a 5 punts.

Si bé és responsabilitat de l'alumnat portar al dia l'assignatura, el professorat indicarà amb suficient antelació la data de cadascuna de les proves.

Si les proves no es poden fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

S'obtindrà la qualificació de "No avaluable" quan l'estudiant no realitzi cap de les proves o quan un/una estudiant hagi realitzat només un 30% de les evidències d'avaluació. L'elaboració de més del 30% de les proves suposarà, doncs, la voluntat de l'estudiant de ser avaluat en l'assignatura.

Per poder participar en la recuperació: a) s'ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de dues terceres parts de la qualificació total de l'assignatura; i a més, b) s'ha d'haver obtingut una qualificació mitjana de l'assignatura inferior a 5, però igual o superior a 3,5.

La realització de faltes d'ortografia, expressió, lèxic i sintaxi tindrà una penalització de 0,2 cadascuna, sense límit, sobre la nota final en les activitats i en els exàmens. Les faltes repetides també descompten.

Obviament, en cas de demanar resposta a exàmens o sol·licitar presentació d'activitats, treballs, etc., ha de ser tot original i no està permesa la còpia total o parcial de materials ja publicats en qualsevol suport. Si

l'estudiant realitza qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Exercici pràctic sobre el tema 4	25%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Exercici pràctic sobre els temes 2 i 3	25%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Prova teòrica sobre el tema 4	25%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Prova teòrica sobre els temes 1, 2 i 3	25%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Bibliografia

Obres de referència y manuals:

ALVAR, Manuel y Bernard POTTIER (1983): *Morfología histórica del español*. Madrid: Gredos.

ANDRÉS-SUÁREZ, Irene (1994): *El verbo español. Sistemas medievales y sistema clásico*. Madrid: Gredos.

BUENAFUENTES, Cristina; PRAT, Marta y Carlos SÁNCHEZ LANCIS (2015): *Gramática histórica del español (morfología flexiva)*. Bellaterra: UAB (Materials, 233) (eBook).

COMPANY COMPANY, Concepción [dir.] (2006): *Sintaxis histórica de la lengua española. Primera parte: La frase verbal*, 2 vols. México: FCE - UNAM.

COMPANY COMPANY, Concepción [dir.] (2009): *Sintaxis histórica de la lengua española. Segunda parte: La frase nominal*, 2 vols. México: FCE - UNAM.

COMPANY COMPANY, Concepción [dir.] (2014): *Sintaxis histórica de la lengua española. Tercera parte: Adverbios, preposiciones y conjunciones. Relaciones interoracionales*, 3 vols. México: FCE - UNAM.

EBERENZ, Rolf (2000): *El español en el otoño de la Edad Media. Sobre el artículo y los pronombres*. Madrid: Gredos.

ELVIRA, Javier (1998): *El cambio analógico*. Madrid: Gredos.

ELVIRA, Javier (2009): *Evolución lingüística y cambio sintáctico*. Bern: Peter Lang (eBook).

ELVIRA, Javier (2015): *Lingüística histórica y cambio gramatical*. Madrid: Síntesis (eBook).

FÁBREGAS, Antonio; ACEDO, Víctor; AMSTRONG, Grant; CUERVO, M. Cristina e Isabel PUJOL (eds.) (2021): *The Routledge Handbook of Spanish Morphology*. London: Routledge (eBook).

GARCIA GALLARÍN, Consuelo (2018): *Diccionario histórico de la morfología del español*. Madrid: Guillermo Escolar Editores.

GUTIÉRREZ-REXACH, Javier (ed.) (2016): *Enciclopedia de Lingüística Hispánica*, 3 vols. Londres/New York: Routledge.

HANSEN, Federico (1945 [1913]): *Gramática histórica de la lengua castellana*. Buenos Aires: El Ateneo.

HEINE, Bernd y Heiko NARROG (2015): *The Oxford handbook of linguistic analysis*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press (eBook).

LAPESA, Rafael (2000): *Estudios de morfosintaxis histórica del español*. Madrid: Gredos.

LLOYD, Paul M. (1993 [1987]): *Del latín al español: I. Fonología y morfología históricas de la lengua española*. Madrid: Gredos.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (1940): *Manual de gramática histórica española*, 6ª ed. revisada y ampliada. Madrid: Espasa-Calpe.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (1944 y 1945): *Cantar de Mio Cid. Texto, gramática y vocabulario*, ed. de R. Menéndez Pidal. Madrid: Espasa-Calpe (tomo III, vol. I, crítica del texto - gramática; vol. II, vocabulario).

NARROG, Heiko Y HEINE, Bernd (eds.) (2011): *Grammaticalization*. Oxford: Oxford University Press (eBook).

PARODI, Giovanni, CANTOS, Pascual Y HOWE, Chad (eds.), *Lingüística de corpus / The Routledge handbook of Spanish Corpus Linguistics*. London/New York, Routledge (eBook).

PENNY, Ralph (2006 [2002]): *Gramática histórica del español*, 2ª ed. actualizada. Barcelona: Ariel.

RIDRUEJO, Emilio (1989): *Las estructuras gramaticales desde el punto de vista histórico*. Madrid: Síntesis.

RINI, Joel (1999): *Exploring the Role of Morphology in the Evolution of Spanish*. Amsterdam - Philadelphia: John Benjamins (eBook).

ROJO, Guillermo (2021): *Introducción a la lingüística de corpus en español*. London/New York: Routledge (eBook disponible en el catàleg UAB).

TORRUELLA, Joan (2017): *Lingüística de corpus: génesis y bases metodológicas de los corpus (históricos) para la investigación en lingüística*. Frankfurt am Main: Peter Lang (Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation) (eBook).

URRUTIA CÁRDENAS, Hernán y Manuela ÁLVAREZ ÁLVAREZ (1983): *Esquema de morfosintaxis histórica del español*. Bilbao: Publicaciones de la Universidad de Deusto (eBook).

Enllaços web:

DAVIES, Mark: Banco de datos [en línea]. *Corpus del español*. <<http://www.corpusdelespanol.org>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://corpus.rae.es/cordenet.html>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. <<http://corpus.rae.es/creanet.html>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CNDHE) [en línea]. *Corpus del Nuevo Diccionario Histórico del Español*. <<http://web.frl.es/CNDHE>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [en línea]. *Corpus del Español del Siglo XXI*. <<http://web.frl.es/CORPES>>.

TORRUELLA, Joan y Johannes KABATEK (dirs.): *Portal de Corpus Historicos Iberorrománicos (CORHIBER)*. <<http://www.corhiber.org>>.

Programari

No es necessita